

POLONYA’DA YEREL YÖNETİMLER MALİYESİ VE GELİŞİMİ

Harun KILIÇASLAN*

ÖZ

Bu çalışmada Doğu Avrupa ülkesi örneği olarak Polonya’daki yerel yönetimler maliyesi ele alınmış ve özellikle belediyeler açısından incelenmiştir. Polonya’nın idarî ve malî yapısının yerel yönetimler özelinde ele alındığı bu çalışmada tarihsel süreç içerisinde birçok önemli değişimin yaşandığı ortaya konulmuştur. Polonya’da İkinci Dünya Savaşı’nın ardından Sovyetler Birliği’nin dağılmasına kadar Sosyalist sistem uygulamaları yürütülmüştür. Söz konusu değişim ile birlikte piyasa ekonomisine geçiş sürecinin başladığı Polonya’da, Avrupa Birliği üyelik süreci bu durumu hızlandırmıştır. Piyasa ekonomisine sahip ülkelerdeki uygulamalara benzer şekilde, Polonya’nın da yerel yönetimler maliyesi alanında değişim baskısı yaşadığı görülmektedir. Çalışmada özellikle belediyelerin hizmet sunum ve finansman yöntemlerinde özel kesime giderek daha fazla yer verildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetimler Maliyesi, Belediye, Kamu Hizmetleri, Polonya.

* Yrd.Doç.Dr., Sakarya Üniversitesi SBF Maliye Bölümü, harun@sakarya.edu.tr

Not: Bu çalışma, Prof.Dr. Mircan Tokatlıoğlu danışmanlığında Harun Kılıçaslan’ın tamamladığı doktora tezinden üretilmiştir.

LOCAL GOVERNMENT FINANCE AND ITS DEVELOPMENT IN POLAND

ABSTRACT

In this study, the finance of local administrations in Poland -as an example for Eastern Europe- was discussed and studied particularly in terms of municipalities. In the study through which the administrative and financial structure of Poland was studied in particular detail to local administrations, it was revealed that many important changes had occurred throughout history. Socialist system implementation persisted, beginning from the end of the Second World War until the disintegration of the Soviet Union. In Poland where transition to market economy started following this last change, the membership process initiated with the European Union has accelerated this transition. Similar to the implementations with market economy, it is observed that also Poland experiences a pressure stemming from change in the field of finance of local administrations. It was concluded in this study that, private sector is included more and more particularly in regards to municipalities' service provision and their financing methods.

Keywords: *Local Government Finance, Municipality, Public Utilities, Poland.*

GİRİŞ

1980 sonrası başlayan ve hemen tüm ülkelerde yaşanan piyasa ekonomisinin ve özel kesimin yükselişi eğilimi sürmektedir. Bu eğilimin çeşitli boyutlarından biri de yerel yönetimler alanındaki yansımalarıdır. Polonya, tarihinde önemli değişimler geçirmiş Doğu Avrupa ülkelerinden biri olarak Avrupa Birliği’nin Sovyetler’den ayrılmış önemli bir üyesidir. Tarih boyunca siyasal, yönetsel ve ekonomik önemli değişimler geçiren Polonya’nın Avrupa Birliği üyeliği ile hızlanan piyasa ekonomisine geçiş sürecinde, yerel yönetimler maliyesi alanında da değişimler gözlenmektedir. Söz konusu değişimlerin kentsel kamu hizmetlerinin sunum ve finansman yöntemleri açısından incelenmesi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışmada öncelikle Polonya’nın tarihçesi ve genel bilgilere yer verilmiştir. Ardından kentsel kamu hizmetleri açısından idarî ve malî yapı çeşitli dönemler itibarıyla ele alınmıştır. Son kısımda kentsel kamu hizmetlerindeki değişim, hizmet sunum ve finansman yöntemleri açısından değerlendirilmiştir.

1. POLONYA’NIN TARİHÇESİ VE GENEL BİLGİLER

Türkçede eski adıyla ‘Lehistan’ olarak bilinen Polonya’nın tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Polonya, 966’da Piast Hanedanı tarafından kurulmuş ve Hristiyanlığı kabul etmiştir. Polonya Avrupa’da ilk, dünyada ise ABD’den sonra ikinci yazılı anayasaya (1791) sahip ülkedir. Komşu ülkeler tarafından parçalanmadan bir süre önce yazılı anayasasına sahip olan Polonya kısa bir süre sonra bağımsızlığını yitirmiştir. Polonya Krallığı’nın Rusya, Prusya ve Avusturya tarafından tarih sahnesinden kaldırılmasına 18.yüzyılın sonuna doğru Avrupa’da değişen ekonomik ve siyasal yapı, güçlü ordulara sahip komşu ülkelerle yürütülen savaşlar ve iç politikada hiç kesilmeksizin devam eden iktidar çekişmeleri ve anlaşmazlıkların neden olduğu ifade edilmektedir. Polonya I.Dünya Savaşı sırasında yeniden tarih sahnesine dönmüştür. 1916’da yeni bir Polonya Krallığı ilan edilmiş ve 1918’de bunun yerini Polonya Cumhuriyeti almıştır. 1947’de komünistlerin liderliğindeki ‘demokratik blok’ ulusal düzeydeki seçimlerde ezici bir üstünlükle iktidara gelmiştir. Bu süreçte Polonya Cumhuriyeti’nin adı Polonya Halk Cumhuriyeti olarak değiştirilmiş ve 1948 yılında Sovyetler Birliği modeli doğrultusunda tek parti rejimine geçilmiştir. Sovyetler Birliği’ndekine benzer tek parti rejimine geçilirken ekonomik alanda da Sovyetler Birliği’nde uygulanan sistemin benzeri

uygulanmak istenmiştir. Bu çerçevede sanayi bütünüyle devletleştirilmiş ve tarım kesiminde özel mülkiyetten kolektivizme geçiş denenmiştir. Ancak kolektivizm denemeleri sonuçsuz kalmıştır. Özellikle tarım kesimindeki küçük üreticiliğe dayalı sistem, Polonya'da tam olarak ortadan kalkmamıştır. Diğer alanlarda özel kesimin bütünüyle tasfiyesi yoluna gidilmişse de bunlar büyük ölçüde başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 1989 yılı Polonya'da siyasal ve ekonomik yapının dönüşümünde ve merkezî planlamadan piyasa ekonomisine geçişte önemli değişimlerin başlangıç yılı olmuştur (Çınar, 2009: 547-552).

2015 yılı itibarıyla 427,7 milyar Avro'luk bir GSYİH'ye sahip olan Polonya'da kamunun ekonomideki payı aynı yıl %41,5 düzeyindedir. 2000 yılındaki %42 oranına nispeten kamunun ekonomideki payında bir değişiklik gözlenmemektedir (BMF, 2016: 426). Polonya'nın 1 Ocak 2016'daki nüfusu 37,967,209'dur ve yıllar itibarıyla azalma eğilimindedir (EUROSTAT, 2016).

2. KENTSEL KAMU HİZMETLERİ AÇISINDAN İDARİ VE MALİ YAPI

Polonya her ne kadar siyasal ve ekonomik yapı itibarıyla Sovyetler Birliği modeline benzemeye çalışmışsa da Sovyetler Birliği'ne hiç katılmamıştır. Yine de Soğuk savaş yıllarında Doğu Blok'u olarak nitelenen safta yer aldığından ve Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (Council for Mutual Economic Assistance: COMECON) üyeliği nedeniyle Sovyetler Birliği ile yakın ilişki içerisinde olmuştur. Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi sosyalist ülkeler arasında ekonomik işbirliği ve dayanışma amacıyla Moskova'da yapılan görüşmeler sonucunda Ocak 1949'da kurulan uluslararası bir örgüttür. Altı kurucu üyeden biri de Polonya'dır (Goodrich, 1988: 297-330). COMECON üzerindeki etkisi büyük olan Sovyetler Birliği'nin yerel idarelerinin durumuna kısaca değinmekte yarar bulunmaktadır.

Sovyetler Birliği'nde birliği oluşturan ülkelerin ekonomik ve politik güçleri sınırlı olmuştur. Büyük işletmeler Moskova tarafından yani federal bakanlıklar veya parti organları tarafından doğrudan yönetilmiştir. Bölgelerde gerçek bir ekonomik tabanın bulunmayışı, Sovyetler Birliği'nde yaşanan kargaşanın da bir açıklaması olarak görülmektedir. Nitekim sistem çöktüğünde ülkelerin kendi bölgelerinde, o güne kadar Rusya'dan getirilen işçilerle yönetilmiş ve bütün bir ülke için üretim yapan işletmeler olarak faaliyet göstermiş, büyük ve yönetilemez endüstri devleri kalmıştır (Lavigne, 1995: 6). Rusya tarihinde belediyeler ve diğer

yerel idareler 1864-1918 yılları arasındaki liberal Semstwo Hareketi dönemi hariç tutulursa hiçbir zaman özerk ve yasalarla korunan bir hareket alanına sahip olmamıştır (Mildner, 1995, s. 717). Ancak Sovyetler Birliği'nin dağılmadan önceki bütçesi, Tablo 1 dikkate alındığında yerel idarelerin paylarının iyi durumda olduğu gözlenmektedir. 1989 yılındaki bütçe gelirlerinin %53'ü Birlik geliri, %26'sı Sovyetlerin geliri ve %21'lik önemli bir pay ise yerel idarelerin geliri olmuştur. Harcamalar boyutunda ise yine aynı yıl %51'i Birlik harcaması, %33'ü Sovyetlerin ve %16'sı da yerel idarelerin harcaması şeklinde oluşmuştur. Yerel idareler, devlet bütçesi içerisinde gelir kısmının %21'ini oluşturdukları halde harcamalar kısmında bu oranın %16 olarak ortaya çıkması dolayısıyla, topladıkları gelirden daha az harcama yapmış gibi görünmektedirler. Ancak tutarlar itibarıyla, topladıkları gelirlere yakın miktarda harcama yapmışlardır. Oransal verilerde ortaya çıkan 5 puanlık fark, Birlik ve Sovyetlerin, gelirlerine nispetle harcamalarındaki yükseklikten ileri gelmektedir (IMF-WB-OECD-EBRD, 1991: 280-281).

Tablo 1. İdarî Düzeylere Göre Sovyetler Birliği'nde Gelir ve Harcamalar (1989)

	Gelir		Harcama	
	(milyar Ruble)		(milyar Ruble)	
	Tutar	%	Tutar	%
Birlik Bütçesi	208,6	53	242,3	51
Sovyet Cumhuriyetleri Bütçesi	103,5	26	157,9	33
Yerel İdareler Bütçesi	81,8	21	79,9	16
Devlet Bütçesi	393,9	100	480,1	100

Kaynak: (IMF-WB-OECD-EBRD, 1991, s. 280-281)

Polonya'da kentsel kamu hizmetleri açısından idarî ve malî yapı ilerleyen başlıklarda ele alınacaktır. 1990 öncesi ve 1990 sonrası döneme göre incelenen yapıya geçilmeden önce Polonya'nın geçiş ekonomisi örneği olması nedeniyle sosyalizmden piyasa ekonomisine geçiş ve özelleştirme konuları ele alınacaktır.

2.1. Sosyalizmden Piyasa Ekonomisine Geçiş ve Özelleştirme

1970'li ve 1980'li yıllarda uluslararası açıdan en ciddi ekonomik zorluğun kökeninde teknoloji transferi yapmak zorunda kalan gelişmekte olan ülkelerin

Batılı kapitalist bankalara olan borçlarındaki çarpıcı artış yatmaktadır. Polonya ve Macaristan gibi ülkeler ileri teçhizat ve teknoloji satın alarak sanayi ürünlerinin standartlarını yükseltmek amacıyla aşırı ölçüde borçlanmaya yönelmişlerdir. Kalkınmakta olan ülkelerin pek çoğunda olduğu gibi borçlanmanın sürdürülebilirliği büyük ölçüde kapitalist Batı'ya yapılan ihracatın artırılmasına bağlı olmuştur. 1974 petrol krizinin ardından Batı'nın ekonomik durgunluğa girmesi ve faiz oranlarının 1970'lerin sonlarında hızla yükselmesiyle birlikte, Polonya da diğer kalkınmakta olan ülkeler gibi 1982'nin sonuna doğru borç ödemelerinin yeni bir takvime bağlanmasını istemiştir. Sovyet Birliği'nin COMECON nedeniyle belli bir ölçüde yardım etme yükümlülüğü bulunduğundan, Polonya borç yapılandırma görüşmelerini daha iyi koşullarda sonuçlandırmıştır (Toporowski, 2007: 352).

Polonya'da Komünizm sonrası dönemde öncelikle dış ticaret önündeki engeller kaldırılmaya çalışılmış ve bu dönemde hükümetlerin karşı karşıya kaldıkları ciddi yabancı döviz eksikliği sorununu hafifletmekte ihtiyaç duydukları IMF desteğini sağlamaya dönük malî kemer sıkma politikaları uygulanmıştır. Hükümetler bunun sonucunda bölgedeki devlet işletmelerini fiilen güvence altına alan finansal güvenlik ağını kaldırmaya zorlanmışlardır. Tüketim mallarının yokluğu ya da düşük kalitede olması yüzünden uzun süre sınırlı kalan tüketim talebi Batı'dan ithal edilen tüketim mallarına yönelmiştir. Bölgenin tüketim malları üreten sanayileri ise ürünlerini sattıkları piyasaların çöküşüyle karşı karşıya kalmışlardır (Toporowski, 200: 353).

Bu dönemde merkezî ve Doğu Avrupa'nın idarî açıdan yeniden yapılanması söz konusu olmuştur. Bu ülkelerdeki idareler arası malî sistemin analizinden iki genel sonuç çıkmaktadır. Birincisi, federal devlet herkesin yararına olan yüksek öncelikli bazı fonksiyonları yerine getirirken ihtiyaç duyduğu minimum güce sahip olabilmesi için federe devletlere doğru aşırı yerelleşmeye karşı korunması gerekmektedir. Ekonomik açıdan bakıldığında bir federasyonun dağılması zayıf bir federal hükümetin doğuracağı sorunlara tercih edilebilir. İkincisi ise, federe devletler içinde ve üniter devletlerde devlet gücünün belediyelere ve diğer yerel idarelere doğru yerleştirilmesi ekonomik etkinlikle uyumlu görülmüştür (Hewitt ve Mihaljek, 1992: 347-348). Kısaca idarî düzeyler arasında yetki ve hizmet bölüşümünün dengeli bir uyum içerisinde yapılması ve aşırı yerelleştirme yoluyla devlet gücünün zayıflatılmaması gerekmektedir.

Polonya'da 1989'dan itibaren sosyalizmden piyasa ekonomisine geçişteki en öncelikli politika aracı, gerçekleştirilen toplu özelleştirmeler olmuştur. Bu çerçevede Temmuz 1990'da parlamento tarafından kabul edilen Devlet İşletmelerinin Özelleştirilmesi Kanunu ile Mülkiyetin Dönüştürülmesi Bakanlığı kurulmuştur (Çınar, 2009: 580).

Polonya'daki toplu özelleştirme programının yürütülmesinde, danışman firmaların yanı sıra başta Dünya Bankası olmak üzere pek çok uluslararası örgüt kurumsal destekte bulunmuştur. Bunun dışında 1991'de Polonya Sanayi Ajansı kurulmuş ve devlet işletmelerine özelleştirme öncesi teknik yardım vermeyi amaçlamıştır. Bu kuruluş Dünya Bankası'ndan Polonya'daki toplu özelleştirme programına yönelik gerçekleştirilen teknik ve finansal yardım akışında önemli bir rol oynamıştır. Bunun yanı sıra Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'ndan ve Batılı şirketlerden de destek sağlanmıştır (Çınar, 2009: 581).

Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Bulgaristan gibi eski merkezî planlı ekonomilerde olduğu gibi Polonya'da da özelleştirmenin motivasyon kaynağı yeniden yapılanma ve piyasa ekonomisine geçiş olmuştur (Bayraktutan, 2003: 83). 1997'den itibaren Polonya'nın özelleştirme programı hız kazanmış ve 1997'de 2.2 milyar dolar, 1998'de ise 2.4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 1998'in önemli satışları arasında TP S.A.'nın (telekom şirketi) yaklaşık 925 milyon dolarlık %15 hissesi ve BPH'nin (Bank Przemysłowo Handlowy) 600 milyon dolarlık %37 hissesi sayılabilir (Bayraktutan, 2003: 97-98).

Polonya'nın piyasa ekonomisine geçiş süreci özelleştirmelerle hızla ilerlemiş ve küresel kuruluşlar yanında Avrupa Birliği kurumlarından da destek görmüştür. Neticede Polonya Cumhuriyeti, 1 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Birliği'ne katılan ülkeler arasında yerini almıştır (Atik, 2006: 173-174).

2.2. 1990 Öncesi Belediyelerin İdarî ve Malî Yapısı

Polonya'da piyasa ekonomisine geçilmeden önce 1950 yılında çıkarılmış Yerel Yönetimler Yasası doğrultusunda yerel idarelerin sorumluluk alanları hem yerel hizmetlerin hem de devlet iktidarının yürütücüsü olmaları şeklinde düzenlenmiştir. Yasada öngörülen bu ikili yapı neticesinde yerel idare birimlerinin devlet otoritesinin bütünlüğüne ve merkezî planlama ilkesine göre yapılandırılması merkezî yönetime karşı daha bağımsız yerel politikaların izlenme şansını ortadan

kaldırılmıştır. Yerel idare politikalarının merkezin güdümünde belirlenmesinin yanı sıra devlet bütçesinden ayrı bütçelerinin olmaması ve mülkiyet haklarını kaybetmeleri neticesinde yerel idareler merkezî bir düzene tabi kılınmışlardır (Çınar, 2009: 565-566).

Sosyalizm döneminde yerel idarî yapı önemli değişiklikler geçirmiştir. II.Dünya Savaşı'ndan sonra Polonya'da 1939'dakine benzer üç kademeli üniter bir idarî yapılanma sistemi benimsenmiştir. Bu dönemde Polonya 17 voyvodalık (voivodship), 330 ara düzey yönetim (powiat) ve yerel düzeyde de 704 town ve 2993 gminy'den (belediye) oluşmaktadır. İdarî yapıların karar alma özerkliği az da olsa var olmuştur ancak bu durum onların merkezî idarenin yerel birimleri olarak kabul edilmesini engellememiştir. Asıl güç partide yani merkezî idarede olmuştur. 1955 yılı Ocak ayında gminy'ler yerine 8790 tane gromada (ilçe belediyesi) kurulmuştur. Ancak 1955-72 yıllarında gromada'ların birçoğu tasfiye edilmiş ve powiat yapısında reforma gidilmiştir. 1972 yılı sonuna gelindiğinde powiat sayısı 392 ve gromada sayısı 4315 olmuştur. Haziran 1973'te ise bu reformlar geri alınmıştır. Gromada'lar kaldırılarak yerlerine yeniden 2365 tane gminy kurulmuştur. Haziran 1975'te ise powiat'lar kaldırılmış ve idarî fonksiyonları ile birlikte sayıları 17'den 49'a çıkan voivodship'lere kaydırılmıştır. Bu yapı, 1989-90 dönüşümünden sonra iktidara gelen hükümete devrolunmuştur (Barbone ve Hicks, 1996: 154-155).

2.3. 1990 Sonrası Belediyelerin İdarî ve Malî Yapısı

1990 Polonya'sı iki katmanlı bir yönetim yapısına sahiptir. Merkezî idare; bakanlıklar ve taşrada 49 bölgeden oluşan voyvodalıklar ile yerelde merkezî idare programlarını uygulayan rejony adı verilen 250 birimden oluşmaktadır. Aynı dönemde yerel idare düzeyi; 1990 tarihli Yerel Özyönetim Kanunu ile kurulan yaklaşık olarak 2500 gmina adı verilen birimden oluşmaktadır. Anılan kanuna göre yerel idareler dört temel kriteri sağlamak durumundadır (Bell ve Regulska, 1992: 188,199):

- Yerel yöneticiler, yerel toplulukları ve bunların tercihlerini yansıtacak bir biçimde seçilmelidirler.
- Yerel idarenin kendi yönetimi olmalıdır ve bu yönetim sadece yerel halkın seçilmiş temsilcilerine karşı sorumlu olmalıdır.

- Yerel idarenin kendi bütçesi olmalıdır ve kaynaklarını kendi tercih ve önceliklerine göre dağıtma yetkisine sahip olmalıdır.
- Yerel idare kentsel mülkiyete sahip olmalıdır.

8 Mart 1990'da parlamento tarafından kabul edilen anayasa değişikliği kapsamında ülkedeki yerel idarelerin yapısında gerçekleştirilen düzenlemeye göre; demokratik merkezîyetçilik ilkesi doğrultusunda yerel idarelerin merkezden devlet-parti yönetimince çok sıkı kontrolü yerine Fransız sistemi benzeri komünal meclis yapılanması ve bölge düzeyinde valilikler temelinde bir yapılanma öngörülmüştür. Bu değişikliğin yanı sıra 'merkezî yönetim bütçesine dayalı gelir dağıtım sistemi' ortadan kaldırılarak belediyelerin kendi hazırlayacakları bütçeleri doğrultusunda kendi öz gelirlerine ve merkezden transferlere dayalı bir yerel yönetim anlayışı benimsenmiştir (Çınar, 2009: 565-566).

Yerel Özyönetim Kanunu; yerel idarelerin kendi kaynaklarını yönetmesini, bağımsız karar alabilmesini, ihtiyaç ve önceliklerini belirlemesini şart koşmaktadır. Ayrıca 1990 tarihli Yerel Özyönetim Kanunu'nun 57.Maddesi gminalara harcamalarının gelirlerini aşmamasını gerektiren denk bütçe yapma zorunluluğu getirmektedir (Bell ve Regulska, 1992: 188,199).

2.3.1. Yerel İdare Türleri

Polonya'da 1 Ocak 1999'dan bu yana üç kademeli yerel yönetim sistemine geçilmiştir. Ülke bu doğrultuda voivodship, powiat ve gminalara bölünmüştür. Gmina birinci derece yerel yönetim birimidir. Türk yerel yönetim sisteminde belediyeye denk düşmektedir. Powiat il özel idaresine karşılık gelmekte ve voivodship ise bölge yönetimini oluşturmaktadır. Bu kapsamda ülke 16 voivodship, 373 powiat ve 2489 gminadan oluşmuştur. Belediyelerin (gmina) 318'i kentsel belediye (gminy miejskie), 1599'u kırsal belediye (gminy wiejskie) ve 572'si kentsel-kırsal belediye (gminy miejsko-wiejskie) olarak sınıflandırılmıştır. 2007 yılında gmina'ların sayısı 1587'si kırsal, 584'ü kentsel-kırsal, 307'si de kentsel olmak üzere 2478 olmuştur. Powiat'ların sayısı ise 379'a yükselmiştir (Çınar, 2009, s. 567).

2.3.1.1. Belediyeler (Gmina)

Polonya'da yaşama geçirilen yerelleştirme uygulamalarının önemli bir ayağını belediyelerin düzenlenmesi oluşturmuştur. Bu kapsamda, yeni anayasa ile belediyeler başta olmak üzere yerel idare birimlerine yerel özerklik kapsamında önemli güvenceler tanınmıştır. Bu süreçte kurumsal ve malî düzeyde önemli bir yeniden yapılanma geçiren belediyelerin başlıca görevleri şunlardır (Çınar, 2009: 568-569):

- İçme suyu sağlama ve kanalizasyon
- Elektrik, ısınma ve gaz dağıtımı
- Evsel atıkların toplanması
- Yol yapımı
- Yerel kamu taşımacılığı
- Kamu sağlığı (sağlık merkezleri ve yerel sağlık kurumları)
- Esenliğin sağlanması
- Çevre
- Mekânsal planlama ve taşınmaz yönetimi
- Konut (Belediye konut stokunun yüksek tutulması ve kiracılara yönelik taşınmaz satışlarının örgütlenmesi)
- Eğitim (anaokulu, ilkokul, kolejler ve öğretmen maaşları)
- Kültür ve spor
- Kamu parkları, mezarlıklar ve pazaryerleri
- İtfaiye hizmetleri
- Kamu binalarını artırma

Belediyeler kendi bütçelerini hazırlamakta ve bütçe uygulamasıyla ilgili bütün işlemleri yerine getirmektedir. Belediye görevleri arasında; imar planı oluşturmak, ekonomik program yapmak, belediyeye bağlı köy ve bölge birimlerinin görev ve yetkilerini tanımlamak vardır. Belediyeler yasal sınırlar içerisinde; vergi ve harçlara uygulanacak oranları belirleyebilmektedir. Gelir türlerine ilişkin bilgiler ilerleyen başlıklarda ayrıca ele alınmıştır. Belediyeler ayrıca şirketlere ve kooperatiflere üye olabilmektedir. Finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla para piyasalarından borçlanabilir ve bono çıkarabilirler ayrıca hisse senedi satın alabilirler. Belediyeler, belirli amaçlarla birlik kurabilmekte ve sözü edilen birliklere amaca uygun olarak kaynak tahsis edebilmektedir (Toksöz, F. & Özgür,

A.E. & Uluçay, Ö. & Koç, L. & Atar, G. & Akalın, N., 2009: 108).

Polonya'da 2011 yılı itibarıyla 2489 belediye idaresi bulunmaktadır. Tablo 2.'de nüfus aralıklarına göre belediye sayıları verilmiştir. Belediyelerin büyük kısmını nüfusu 10.000'e kadar olan belediyeler oluşturmaktadır. Nüfusu 500.000'in üzerinde olan belediye sayısı yalnızca 5'tir.

Tablo 2. Polonya'da Nüfus Aralıklarına Göre Belediye Sayıları (31.12.2011 itibarıyla)

Nüfus Aralığı	Belediye Sayısı
1.000 – 4.999	579
5.000 – 9.999	1.074
10.000 – 49.999	736
50.000 – 99.999	55
100.000 – 500.000	40
500.000 <	5
Toplam	2489

Kaynak: (Toksöz, F. v.d., 2009, s. 102)

2.3.1.2. Powiatlar

Anayasaya göre belediyeler dışında ikinci bir yerel idare birimi olarak powiatlar düzenlenmiştir. Bazı kentler de powiat statüsüne tabi kılınmıştır (Çınar, 2009, s.570). Powiatların temel sorumluluk alanları aşağıdaki gibi sayılabilir (Swianiewicz, 2003, April: 7):

- orta öğretim
- sağlık hizmetleri (sadece hastane ve poliklinik binalarını yönetir)
- sorumluluk alanındaki yollar
- bazı sosyal hizmetler
- iş bulma ofisleri
- doğal afetlerden korunma
- tüketicilerin korunması
- çeşitli kontroller (binalar, sıhhi tesisler, vs)

2.3.1.3. Bölgeler (Voivodship)

Yerel idareler içinde belediyeler ve powiatlar dışındaki üçüncü birim bölgelerdir. Bölge yönetimlerinin temel görevi, ekonomik kalkınma ve mekânsal planlama aracılığıyla bölgesel kalkınmayı gerçekleştirmektir (Çınar, 2009: 572). Bölgelerin temel hizmet alanları aşağıdaki gibi özetlenebilir (EU, 2005):

- Çevre koruma
- İstihdam politikası
- Bölgesel yolların idaresi
- Sosyal politika
- Yükseköğretim hizmetleri
- Sağlık hizmetleri planlama ve geliştirme

2.3.1.4. Yerel İdare Birlikleri

1997 Anayasa'sınının 172.maddesi görevlerini yerine getirirken güçlerini birleştirme yoluna gidebilmeleri için yerel idarelere yetki vermiştir. Buna göre; yerel idareler sendika oluşturarak (zwiazek), anlaşma yoluyla (porozumienie) veya birlik kurarak (stowarzyszenie) işbirliğine gidebilmektedirler. Bu üç yol arasından en çok kullanılanı sendika oluşturulmasıdır. Sendikanın statüsü yerel idare meclislerinin katılımı ile oluşturulmaktadır. İçişleri Bakanlığı tarafından yönetilen Belediye Sendikaları (Powiat Sendikaları) Kayıt Sistemi'ne kayıt olunduğunda sendika statüsü kazanılmaktadır. Örneğin, 2003 yılında 226 belediye sendikası ile 1 powiat sendikası etkinlikte bulunmuştur. Sendikalar; içme suyu temini ve atık su, kamu taşımacılığı, doğalgaz dağıtımı, telekomünikasyon ve çevre koruma gibi pek çok farklı alanda etkinlik göstermektedir. Diğer iki işbirliği yöntemi sendika kurmaya göre daha az tercih edilmektedir. Bunlardan biri, proje uygulaması için yerel idarelerin anlaşma imzalama yoluna gitmeleridir. Bu yöntemde anlaşma imzalayan katılımcı yerel idare birimlerinden biri projeyi yürütmekle görevlendirilmektedir. Diğer katılımcılar ise finansmanın sağlanmasında rol üstlenmektedirler. Yerel idareler arasında işbirliği kurmanın üçüncü bir yolu ise yerel idarelerin kendi aralarında birlik kurmasıdır. Bu kapsamda bir yerel idare, projesine destek sağlamak ve ortak çıkarları korumak ve geliştirmek amacıyla diğer yerel idarelerle birlik kurulabilmektedir. Birliğin oluşturulması için en az üç yerel idare biriminin katılımı zorunludur. Birliğin kurulmasında aynı kademeler

bir araya gelebileceği gibi farklı kademedeki yerel idare birimleri de bir araya gelebilmektedir (Çınar, 2009: 572-573).

2.3.2. Belediyelerin Gelirleri

Aralık 1990'da Polonya meclisinde belediyelerin gelirlerini açık bir biçimde tanımlayan bir yerel maliye kanunu kabul edilmiştir. Bu gelirler şöyle sıralanabilir (Bell ve Regulska, 1992: 189):

• Diğer kanunlara göre düzenlenen ve toplanan vergilerden sağlanan gelirler:

- tarım vergileri
- servet vergileri
- motorlu taşıt tescil vergileri
- veraset ve intikal vergisi
- ticarî faaliyetlerden doğan vergiler
- köpek sahipliği vergisi

• Harçlardan verilen paylar

• Merkezî idareden veya diğer yerel idarelerden sağlanan idareler arası

gelirler

• Vergi suç ve cezalarından sağlanan gelirler

• Merkezî idarece toplanan vergilerden dağıtılan paylar:

- Belediye sınırlarında yerleşik tüzel kişilerden alınan gelir vergisinin %5'i

- Gerçek kişilerden alınan gelir vergisinin %50'si (Ücret ve maaşlarda bu oran %30'dur.)

• Merkezî idareden sağlanan genel ve özel amaçlı yardımlar

Polonya'nın belediye maliye sistemi zaman içinde çeşitli değişiklikler geçirmiştir. Tablo 3'ten izlenebildiği gibi, 1999-2003 yılları arasında merkezî idarenin topladığı gelir vergisinden belediyelere %27,6 pay verilirken 2004'te yapılan reformla bu oran %39,34'e yükseltilmiştir. Aynı yıllarda powiatların pay oranı %1'den %10,25'e çıkarılmıştır. Bölgelerin gelir vergisinden aldığı pay ise %1,5'ken neredeyse hiç değiştirilmeyerek %1,6 olarak belirlenmiştir. Belediyelerin merkezî idarenin tahsil ettiği kurumlar vergisinden aldığı pay ise 1999-2003 yılları arasında %5 olmuş ve 2004'ten itibaren %6,71'e yükseltilmiştir (UCLG, 2013: IX).

Tablo 3. Polonya’da Nüfus Aralıklarına Göre Belediye Sayıları (31.12.2011 İtibarıyla)

	1999-2003	2004’ten itibaren
Merkezi idarenin topladığı gelir vergisinden belediyelere ayrılan pay	%27,6	%39,34
Merkezi idarenin topladığı gelir vergisinden powiatlara ayrılan pay	%1	%10,25
Merkezi idarenin topladığı gelir vergisinden bölgelere ayrılan pay	%1,5	%1,6
Merkezi idarenin topladığı kurumlar vergisinden belediyelere ayrılan pay	%5	%6,71

Kaynak: (UCLG, 2013, s. IX)

Ayrıca daha önce de ifade edildiği gibi belediyeler kendi seçimleri doğrultusunda piyasaya bono ihraç ederek ya da doğrudan kredi yoluyla borçlanabilmektedirler. Borçlanmaya operasyonel açıklar ve sermaye harcamalarının finansmanı için başvurulabilmektedir. Bunun yanında belediyeler kredilere; çevre fonu, sübvansede edilmiş krediler ya da özel amaçlı fonlar gibi özel fonlar yoluyla erişebilmektedirler (Çınar, 2009: 580).

Belediyelerin giderleri görevlerinin yerine getirilmesi için gereken harcamalardan oluşmaktadır. Çalışmanın amacı açısından belediye giderlerinin ayrıntısına değinilmemiştir.

3. KENTSEL KAMU HİZMETLERİNİN SUNUM YÖNTEMLERİNDE DEĞİŞİM

1990’da Polonya’da belediyeler, sosyalizm döneminden kalma eski ve genellikle etkin olmayan devlet sahipliğindeki kentsel kamu hizmeti sunan işletmeleri devralmıştır. Kalite ve ekonomik etkinliği artırmak amacıyla uygulanan reform stratejilerinin sağladığı gelişme büyük olmuştur. Yine de bazı belediyeler çok tedbirli ve muhafazakâr davranmışlardır. Bu nedenle söz konusu belediyeler eski kuruluşları belediyelerin bütçe birimine aktarmaya karar vermişlerdir. Fakat kentsel kamu hizmetlerinde piyasa çözümlerine yönelik radikal girişimlere çok sayıda örnek ortaya çıkmıştır. İşletmeler ya özelleştirilmiş ya da

hisselerinin bir kısmını ellerinde tuttıkları ticarî işletmelere dönüştürülmüştür. Köklü değişimler doğal tekellerde (su ve atık su yönetimi) ve merkezî idare tarafından katı düzenlemeler getirilen (belediye konutları) alanlarda daha az görülmüştür. Şüphesiz Avrupa'dan esen özelleştirme veya piyasalaşma rüzgârı, Polonya'da geleneksel olarak kamu idare birimleri tarafından sunulan kentsel kamu hizmetlerini 1990'larda etkisi altına almıştır. Polonya'daki kentler yabancı yatırımcıları kentsel hizmetlerine yatırım yapmaya davet etmişlerdir. Bu kentlerden Gdansk, Saur-Neptun isimli Fransız yatırımcı olan şirket ile su ve atık su yönetimi konusunda anlaşma yapmıştır. Szczecin kenti ve diğer bazı kentler yol temizliği ve atık toplama hizmetleri için Alman şirketi olan Rethman ile anlaşma yapmışlardır. Orta büyüklükteki bir kent olan Kalisz'de ise, toplu taşıma hizmeti, büyük ortağı bir İngiliz şirketi olan işletme eliyle sunulmaktadır. Sözü edilen uygulamalar bu konuda az sayıdaki örneklerdendir. Aynı dönemde bazı belediye şirketlerinde önemli değişimler olmuştur. Krakow ve Ostrow Wielkopolski belediyeleri, karmaşık holding yapıları oluşturmuşlardır. Ostrow Wielkopolski'de oluşturulan "Holdikom" şirketi, Varşova borsasında işlem görmektedir. Söz konusu şirketin stratejisi; hizmetlerini bölgedeki bütün belediyelere teklif etmeyi içerir. Böyle bir örneğin eski yönetim sisteminde düşünülmesi imkânsızdır (Swianiewicz, 2002, September 26-27: 13-14).

Ayrıca Polonya'da hizmet sunumunda, giderek daha çok sivil toplum kuruluşlarından yararlanılmakta ve bu kuruluşlarla işbirliklerine gidilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının kentsel hizmet sunumundaki işbirlikleri nedeniyle bunlara önemli miktarda kaynak aktarılmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının katkıları genellikle sosyal hizmet alanlarında olmakta ve genellikle Avrupa Birliği programları çerçevesinde gerçekleşmektedir (Swianiewicz, 2002, September 26-27: 15).

4. KENTSEL KAMU HİZMETLERİNİN FİNANSMAN YÖNTEMLERİNDE DEĞİŞİM

Polonya'da kentsel kamu hizmetlerinin finansman yöntemlerinde dikkat çekici konulardan bir tanesi merkezî idarelerden yapılan transferlerde yıllar itibarıyla görülen artıştır. Sözü edilen artışa paralel olarak belediyelerin kendi gelir kaynaklarının payı azalmıştır. Sözü edilen gelişmeler, aşağıda yer alan Tablo 4. ve

Tablo 5'ten izlenebilmektedir. 1992 yılında belediyelerin kendi gelir kaynakları gelirlerinin %47,3'ünü oluştururken 2011 yılına gelindiğinde bu oran %30'a gerilemiştir. Merkezî idareden genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar ise 1992 yılından 1998 yılına kadar bir miktar artış gösterdikten sonra 2000 yılından itibaren azalarak 1992 yılındaki seviyenin gerisine düşmüş 2011 yılında %16 olarak gerçekleşmiştir. Diğer yandan 2015 yılındaki %18,3'lük oran ile yeniden artış eğilimi ortaya çıktığı ifade edilebilir. Ancak merkezî idareden yapılan transferler, genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylarla sınırlı olmayıp genel amaçlı ve özel amaçlı yardımlar da söz konusudur. Sözü edilen yardımlar 1992 yılında %30,5 ile yüksek sayılabilecek bir oranda gerçekleşirken yıllar itibarıyla ciddi bir artışla 2011 yılında %54 seviyesine ulaşmıştır. Yardımlar içerisinde ise en büyük artış, genel amaçlı yardımlarda olmuştur. Söz konusu yardımların payında 2015 yılı itibarıyla önemli düşüşlerin olduğu görülmektedir. Merkezî idareden ayrılan vergi payları ile birlikte dikkate alındığında 2011 yılında belediyelerin gelirlerinin %70'inin merkezî idare transferlerinden oluştuğu görülmektedir. Genel ve özel amaçlı yardımlar payındaki önemli azalmalar ile birlikte 2015 yılında belediyelerin kendi gelir kaynaklarının payının bir miktar artarak %31,4 olarak gerçekleşse de 2000 yılındaki oranlara ulaşamadığı görülmektedir.

Tablo 4. Polonya'da Belediyelerin Gelir Yapılarındaki Değişim (1992-2000) (%)

	Belediyeler				Powiatlar	Bölgeler
	1992	1995	1998	2000*	2000	2000
Kendi Gelir Kaynakları	47,3	40,1	33,5	33,2	6,3	1,3
Merkezî İdare Vergi Payları	22,2	23,1	24,7	16,5	1,4	14,6
Genel Amaçlı Yardımlar	11,7	15,2	25,4	32,8	47,7	37,8
Özel Amaçlı Yardımlar	18,8	21,6	16,4	17,6	43,7	41,4
Toplam	100	100	100	100	100	100

*Tablo 4'teki verilerin hesaplandığı yıl söz konusu verilerden 2000 yılı verisinin kesinleşmemiş verilerden yola çıkılarak hesaplandığı düşünülmektedir. Tablo 5'teki 2000 yılı verilerinde bizim hesaplamalarımıza göre bazı farklılıklar bulunmaktadır.

Kaynak: (Swianiewicz, 2002, September 26-27: 8)

Tablo 4.'de powiat ve bölge idarelerinin gelir yapıları 2000 yılı itibarıyla verilmiştir. Buna göre belediyelerin yerel idareler içerisinde kendi gelir kaynakları açısından en iyi durumda olduğu ifade edilebilir. Diğer yerel idareler neredeyse bütünüyle merkezî idare tarafından finanse edilmektedir.

Tablo 5. Polonya'da Belediyelerin Gelir Yapılarındaki Değişim (2000-2011) (%)*

	2000	2005	2010	2011	2015
Kendi Gelir Kaynakları	36,6	34	29,8	30	31,4
Merkezî İdare Vergi Payları	16	14,7	14,8	16	18,3
Genel Amaçlı yardımlar	33,7	35	31,4	30,1	29
Özel Amaçlı Yardımlar	13,7	16,3	24	23,9	21,3
Toplam	100	100	100	100	100

*Tablodaki oranlar ilgili kaynaklardaki verilerden yararlanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Kaynak: (Statistical Publishing Establishment, 2012: 638-639; Statistical Publishing Establishment, 2015: 655-656)

Kentsel kamu hizmetleri alanında merkezî idareye giderek artan bağımlılığın yanında, Polonya'da belediyelerin borçlanmaya daha fazla başvurmaya başladıkları ifade edilebilir. Polonya'da belediyelerin borçlanma araçları içerisinde giderek daha fazla tahvil çıkarmaya başvurdukları ve bu yolla altyapı yatırımlarını finanse etmeye çalıştıkları ifade edilmektedir. 2005'ten itibaren çıkarılan tahvil sayısında ciddi artışlar gözlenmektedir. Özellikle 2009 ve 2010 yıllarında bu artış daha belirgin hale gelmiştir. Önceleri bir finansman aracı olarak tahvile çok az başvurulmasına rağmen son yıllarda meydana gelen belirgin artışın gelecekte bu yola daha çok başvurulabileceğini gösterdiği ifade edilmektedir (Daniłowska, 2011: 37-38).

SONUÇ

1980 sonrası dönem dünyada küreselleşme olarak anılan; iletişim ve bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ile birlikte malların, hizmetlerin ve sermayenin önündeki engellerin kaldırılmaya başlandığı, liberalleşmenin yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu gelişmelere koşut olarak devlet de yeniden yapılanmak zorunda kalmıştır. Piyasa ekonomisi ve özel kesimin yükselişe geçtiği bu dönemde kamu kesiminin özelleştirme baskısı altında kaldığı söylenebilir. Kamu kesiminin küçültülmesi yönünde ortaya çıkan baskıların yanında devlete düzenleyici ve denetleyici roller verilmiş ve bazı alanlarda ise düzenlemelere son verilmiştir. Merkezî idareler üzerinde meydana gelen söz konusu etkilerin, Polonya özelinde, yerel idareler açısından araştırılmasını amaçlayan çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: Avrupa Birliği üyesi olan Polonya’da kentsel kamu hizmeti sunum yönteminde, piyasa firmaları aracılığıyla sunuma doğru bir eğilim gözlenmektedir. Özelleştirme ile kentsel kamu hizmetlerinin sunumu; ya tamamen özel kesime bırakılmakta, ya özel kesim ile kamu-özel işbirlikleri biçiminde işbirliğine gidilmekte veya en hafif biçimiyle organizasyon özelleştirmesi olarak ifade edilebilecek hizmetlerin ticarileştirilmesi yoluna gidilmektedir. Finansman boyutunda ise belediyelerin bir yandan merkezî idareye olan bağımlılıklarının artış eğiliminde olması diğer yandan ise borçlanma ile finansman sağlanmasındaki artışlar dikkat çekicidir. Finansman yönüyle bir diğer önemli sonuç ise hizmet sunum yöntemlerindeki değişime paralel olarak kamu-özel işbirlikleri ile kentsel kamu hizmetlerinin özel kesim yatırımları ile finanse edilmesi yönünde artan eğilimdir. Sonuncusu hem hizmet sunum yöntemi hem de finansman yöntemi yönüyle etki etmekte ve Polonya’da giderek daha fazla başvurulan bir model olmaktadır. Özetle, 1980 sonrası yaşanan ekonomik gelişmeler Polonya’da da etkili olmakta ve belediyelerin idarî ve malî yapısının dönüştüğü gözlemlenebilmektedir. Yaşanan dönüşümün temelinde etkinlik arayışları bulunduğu bilinmektedir. Ancak sürecin, özel kesimi giderek daha fazla ön plana çıkarması, gelecekte ödeme gücüne dayalı vergilendirmenin gerileyip faydalanma vergilerinin yaygınlaşmasına da neden olabilecektir. Bu durumun, beraberinde sosyal sorunlar getireceğine ve var olanlarını da derinleştireceğine ilişkin kuşku yoktur.

Polonya’da belediye harcamalarının araştırılması; varsa, değişimin açıklanması başka bir çalışmanın konusu olabilir. Böylece 1980 sonrası yaşanan

liberalleşmenin, Polonya'daki yerel yönetimlerin finansman ve hizmet sunum yöntemlerinde meydana getirdiği değişim ile birlikte belediye harcamaları üzerindeki etkileri de değerlendirilebilir. Bu türden bir çalışmanın Türkiye ile karşılaştırmalı olarak yapılması, konuyla ilgilenen araştırmacılara başka bir öneri olabilir.

KAYNAKÇA

Atik, H. (2006). Beşinci genişlemenin Avrupa Birliği'nde yol açtığı ekonomik dönüşümler ve Türkiye, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(2), 173-189.

Barbone, L. ve Hicks, J.F. (1996). Local and intergovernmental finances in Poland: an evolving agenda, In Richard M. Bird, Robert D. Ebel and Christine I. Wallich, Decentralization of the Socialist State: Intergovernmental Finance in Transition Economies (pp.153-180), World Bank Regional and Sectoral Studies, Aldershot: Avebury Ashgate Publishing Ltd.

Bayraktutan, Y. (2003). Dünyada özelleştirme, İçinde Yusuf Bayraktutan, Özelleştirme: Teori, Dünya ve Türkiye Deneyimi (ss.79-106), Ankara: Liberte Yayınları.

Bell, M.E. ve Regulska, J.(1992). Centralization versus decentralization: the case of financing autonomous local governments in Poland, In Pierre Pestieau, Public Finance in a World of Transition (pp.187-201), Proceedings of the 47th Congress of the International Institute of Public Finance, Institut International de Finances Publiques, St.Petersburg, 1991, Supplement to Vol.47/1992, The Hague/Koenigstein, 1992.

BMF, Bundesministerium der Finanzen (2016). Finanzbericht 2017, http://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Oeffentliche_Finzen/Wirtschafts_und_Finanzdaten/Finanzberichte/Finanzbericht-2017-anl.pdf?__blob=publicationFile&v=2 (erişim tarihi 30 Aralık 2016).

Çınar, T. (2009). Polonya'da kamu yönetimi, İçinde Birgül Ayman Güler, Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri (ss.545-593), 2.b., Ankara: İmge Kitabevi.

Daniłowska, A. (2011). Municipal bonds as a tool of financing the local governments' investments in rural areas in Poland, Oeconomia, 10(2), 29-39.

EUROSTAT (2016). Population change - Demographic balance and crude rates at national level, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_gind&lang=en (erişim tarihi 30 Aralık 2016).

EU, EUROPÄISCHE UNION (2005). Dezentralisierungsprozess: Polen, Brüssel.

Goodrich, M.K. (1988). Appendix B. the council for mutual economic assistance, In Stephen R. Burant, East Germany: a country study (pp.297-330), Washington DC: U.S. Government Printing Office. https://archive.org/stream/eastgermanycount00bura_0/eastgermanycount00bura_0_djvu.txt (erişim tarihi 1 Ocak 2017).

Hewitt, D. ve Mihaljek, D. (1992). Fiscal federalism, In Vito Tanzi, Fiscal Policies in Economies in Transition (pp.330-349), Washington: International Monetary Fund.

IMF–WB–OECD–EBRD, (1991). A Study of the Soviet Economy, Volume 1, Paris.

Lavigne, M. (1995). The Economics of Transition: From Socialist Economy to Market Economy, London: MacMillan Press LTD.

Mildner, K. (1995). Lokale finanzen und kommunale selbstverwaltung in Rußland, Osteuropa, 45(8), 717-736.

Statistical Publishing Establishment (2012). Statistical Yearbook Of The Republic Of Poland 2012, Warsaw, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/SY_statistical_yearbook_of_Poland_2012.pdf (erişim tarihi 3 Ağustos 2013).

Statistical Publishing Establishment (2015). Statistical Yearbook of the Republic of Poland 2016, Warsaw, http://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/en/defaultaktualnosc/3328/2/16/1/statistical_yearbook_of_the_republic_of_poland_2016.pdf (erişim tarihi 26 Aralık 2016).

Swianiewicz, P. (2002, September 26-27). Reforming Local Government in Poland: Top-Down and Bottom-Up Processes, Paper prepared for the Joint Conference of IPSA's RC05 and the German Political Science Association Workgroup on „Local Government Studies” „Reforming Local Government: Closing the Gap Between Democracy and Efficiency”, Stuttgart, Germany, http://ibribarian.net/navon/paper/Reforming_Local_Government_in_Poland__Top_Down_an.pdf?paperid=1117533 (erişim tarihi 1 Ocak 2017).

Swianiewicz, P. (2003, April). Local Taxes In Poland. Base for Local Accountability?, Paper prepared for the NISPACEE Annual Conference Bucarest, Warsaw, Poland, <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/nispacee/>

unpan009152.pdf (erişim tarihi 3 Ağustos 2013).

Toksöz, F. & Özgür, A.E. & Uluçay, Ö. & Koç, L. & Atar, G. & Akalın, N. (2009). Yerel Yönetim Sistemleri, İstanbul: TESEV Yayınları, <http://www.tesev.org.tr/Upload/Publication/23cad2d9-1ee5-404d-8657-3bd442836bb5/Yerel%20Y%C3%B6netim%20Sistemleri.pdf> (erişim tarihi 7 Temmuz 2013).

Toporowski, T. (2007). Neoliberalizm: Doğu Avrupa cephesi, İçinde Alfredo Saad Filho ve Deborah Johnston, Neoliberalizm: Muhalif Bir Seçki (ss.350-360), çev. Şeyda Başlı ve Tuncel Öncel, İstanbul: Yordam Kitap.

UCLG (2013). UCLG Country Profiles - Republic of Poland, http://www.cities-localgovernments.org/gold/Upload/country_profile/Poland.pdf (erişim tarihi 3 Ağustos 2013).

